

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

6. FENT FRONT A L'OFENSIVA



L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ



CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

Les clíniques d'avortament, des de la seva creació als anys 80, van rebre l'amenaça i els atacs dels grups antielectió. Malgrat s'anaven realitzant avortaments de forma segura i confidencial, és un servei que les dones havien de pagar i continuava sent estigmatitzat i invisibilitzat. Ben entrats els anys 2000 es va iniciar un període de persecució que va acabar provocant una **cadena de detencions, judicis i condemnes** a dones i a professionals que practicaven avortaments de manera generalitzada a tot l'estat, especialment a Barcelona i Madrid. Els grups feministes de cada ciutat encapçalaren campanyes contra els judicis i per una llei d'avortament "lliure i gratuït" real i efectiva.

A Catalunya es reactiva la **campanya per l'avortament lliure i gratuït i el dret al propi cos** davant l'ofensiva ultra contra les clíniques d'avortament. La guàrdia civil va iniciar, l'any 2007, investigacions a diferents clíniques privades de Barcelona i Madrid amb processaments del personal i usuàries. Aquestes detencions i persecucions són un atac contra el dret a l'avortament de les dones,

fet que reactiva la **mobilització dels grups feministes i les organitzacions pro-drets arreu de Catalunya** i s'inicien tot un seguit d'accions a favor dels drets sexuals i reproductius; campanyes d'autoinculpació a través del lema "jo també he avortat" per acompanyar a les dones fiscalitzades, manifestacions i concentracions que van tenir un impacte clau en l'avenç per la consecució d'aquest dret.

Algunes de les activistes participants de la campanya d'autoinculpacions a Tarragona van ser citades a declarar davant dels jutges. Unes 400 dones van lliurar les seves autoinculpacions als jutjats de Tarragona després d'una manifestació, assemblea i activitats reivindicatives organitzades per la Campanya pel Dret a Decidir.

La legislació del 85 va funcionar durant més de 30 anys però en aquell moment, i davant dels atacs dels grups fonamentalistes, va mostrar totes les seves esquerdes i va col·lapsar. La demanda històrica del feminisme, **"l'avortament lliure i gratuït", no era real i així ho demostraven les dones i professionals judicialitzades.** Profes-



És un dret que tenim com a éssers humans, com un altre dret, el dret a la vida, el dret a fer el que vulguis, i ja està. (...) Vull dir, els drets es defensen. Per desgràcia, s'han de defensar.”

sionals que realitzaven avortaments van ser criminalitzats judicial i públicament, es va provocar el tancament de clíniques i la judicialització de dones que feia dècades que havien avortat. Els processos d'autoinculpació en el cas de les dones i d'haver acompanyat a fer-ho en el cas dels homes, van ser els mateixos que fa trenta anys, era moment d'un altre canvi.

En l'àmbit de l'agenda pública sanitària, com s'ha vist en els darrers anys, hi ha un procés d'institucionalització dels centres de Planning i una tendència d'anar assumint progressivament reivindicacions dels drets sexuals i reproductius de les organitzacions feministes dins del sistema sanitari català. Un punt clau en aquesta evolució va ser el canvi del Programa de Salut i Atenció a la Dona (PSAD), que, **a finals del 2004, es va transformar en el Programa d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva (ASSIR)**. Aquesta nova estructura va ampliar l'accessibilitat als serveis de salut ginecològica i reproductiva, però va deixar enrere la perspectiva feminista i l'enfocament integral que havien definit els centres de planificació familiar.

En aquest context, des de l'any 2004 a Catalunya es facilita la prestació d'anticoncepció d'urgència de forma segura i gratuïta en el sistema sanitari integral d'utilització pública de Catalunya (SISCAT). Doncs, **mitjançant la instrucció 03/2005 es va implantar el Programa d'Anticoncepció d'Urgència en el sistema sanitari públic**, amb la finalitat de prevenir un embaràs no desitjat. Posteriorment, el Programa es va actualitzar mitjançant la instrucció 03/2009 en el Programa d'Anticoncepció d'Urgència del Servei Català de la Salut, que va suposar dispensar aquest tractament sense recepta mèdica a les farmàcies.

Tot i aquest important avenç en matèria de drets sexuals i reproductius, en algunes ocasions encara es mantenen restriccions que dificultaven la universalització i l'accessibilitat de l'anticon-



cepció d'urgència, aspectes que calia millorar en els anys posteriors. Com expressa Teresa Pons: *"No tenien diners per pagar-ho i van venir al Centre Jove a per la postcoital. (...) A sobre que tenen la consciència que ho han de prendre, els hi fem donar més voltes que un ventilador, és que home!"*¹ Malgrat les polítiques que facilitaven l'accés, els obstacles econòmics ² i la burocràcia seguien dificultant que les persones poguessin accedir fàcilment al servei, reflectint una realitat on, encara, en algunes zones de Catalunya existeixen dificultats pràctiques per garantir el dret a l'anticoncepció d'urgència de manera plena i immediata. Tal com expressa Carme Fornells: *"Que ens dona la sensació que estem molt avançats, però que encara hi ha CAPs que no donen la poscoital a les joves."*³

A les comarques gironines, el centre de planificació familiar passa a ser absorbit per la xarxa de salut pública, i per aquest motiu, es transforma en un **Centre Jove**, oferint així un servei especialitzat per a la població jove i adolescent. Aquest tipus de servei ja operava a Barcelona a

partir dels anys 90 amb l'espai CJAS i era important estendre arreu del territori català la necessitat de crear serveis específics en l'àmbit dels drets sexuals i reproductius. D'aquesta manera, seguint el llegat del CJAS a Barcelona, va sorgir al Camp de Tarragona **l'Associació Comunitària de Salut Sexual (Assexora't)**, inspirada directament en el model de Barcelona.

En el context d'aquestes lluites i avenços en l'àmbit dels drets sexuals i reproductius, també es va posar el focus en la implicació del món local en l'abordatge del VIH/sida. L'any 2003, arran de la I Jornada de Sida i Món Local celebrada a L'Hospitalet, es va crear la **Xarxa de Sida i Món Local**. Aquesta xarxa reunia administracions públiques, ajuntaments i entitats socials amb l'objectiu de promoure la participació del món local en la resposta al VIH/sida, generant un discurs positiu respecte a la infecció i lluitant contra l'estigma, des d'un enfocament comunitari.

Des dels primers casos de VIH-SIDA a Catalunya es va entendre que l'epidèmia no només era un problema sanitari, sinó també social, amb

1 Intervenció de la Teresa Pons al grup focal sobre genealogia feminista a les comarques gironines

2 Preu que rondava els 20€ a les farmàcies

3 Intervenció de la Carme Fornells al grup focal sobre genealogia feminista a les comarques gironines



impactes emocionals, laborals i d'exclusió social profunds per a les persones afectades. La resposta davant la situació requereix abordar la dis-

criminació i l'estigmatització. D'aquesta manera, els serveis socials municipals són clau en aquesta tasca, ja que són el primer punt d'atenció per a les persones necessitades i poden facilitar acords amb empreses per combatre la discriminació laboral. La creació de la Xarxa Sida i Món Local va ser fonamental per superar obstacles com la manca de recursos i finançament en municipis petits, establint una col·laboració entre agents locals per abordar la problemàtica del VIH/SIDA de manera integral.

En l'àmbit legislatiu, aquests anys van ser **significatius pel moviment LGTBIQ+**, que van assolir dos avenços legals que constituïen fins a les-

hores una discriminació jurídica que calia eliminar: el **dret al matrimoni homosexual** (aprovat l'any 2004) i el **dret a l'adopció per a les famílies monoparentals** (aprovat l'any 2005). Tot i que els canvis legislatius que s'aconsegueixen presenten una desigualtat estructural en la seva mesura legal perquè l'adopció en parelles del mateix sexe només era permesa sota la llei si estaven casades, un requisit que no es demanava a les parelles heterosexuales.

L'any 2005, el Govern de la Generalitat crea el **Programa per al col·lectiu gai, lesbiana i transsexual (GLT)** amb l'objectiu de treballar per la plena normalitat i visibilitat del col·lectiu. I el 2007 es crea el **Consell Nacional de lesbianes, gais i homes i dones bisexuals i transsexuals (LGBT)**. S'estableix així un marc de participació ciutadana format per totes les entitats catalanes que treballen pels drets LGBT i que serà l'eina fonamental del Govern per interlocutar amb la societat civil. D'aquesta manera, comencen a tenir presència en l'agenda política, després d'una lluita constant i organitzada pel col·lectiu. Com expressa Claudia

Consell Nacional de Lesbianes,
Gais i homes i dones bisexuals i
transsexuals

Font: Ajuntament de Barcelona



Foto: web programa Assexora't

Vinyals: *“Tenim la interpretació que quan parlem d'aquest col·lectiu es tracta de població jove, però les persones LGTBIQ sempre han existit. Una altra cosa és que per alguns motius no ho expliquessin”.*⁴

Aquestes iniciatives van ser essencials per garantir la presència dels drets del col·lectiu LGTBIQ+ en l'agenda política i social de Catalunya, i van representar un avenç important en la lluita per la igualtat de drets i contra la discriminació basada en l'orientació sexual i la identitat de gènere.

Continuant en l'àmbit legislatiu, un punt d'inflexió al territori català va ser l'aprovació de dues lleis, una estatal⁵ i una autonòmica⁶, en la lluita contra la violència masclista. Per una banda, la **lleï orgànica 1/2004 – mesures de protecció integral contra la violència de gènere**- va suposar un dels primers intents seriosos per abordar la violència de gènere de manera integral. Aquesta llei no només va establir mesures de protecció per a les víctimes, sinó que també va incloure la

sensibilització i la formació dels professionals que intervenen en casos de violència masclista. Aquesta llei va facilitar la creació de protocols d'actuació i recursos per a les dones víctimes, permetent una resposta més ràpida i efectiva davant de situacions de violència. D'altra banda, la **lleï 5/2008 -sobre el dret de les dones a erradicar la violència masclista-** va ser un pas decisiu en el reconeixement dels drets de les dones a la nostra comunitat. Aquesta llei va reafirmar el compromís de les institucions catalanes a erradicar la violència masclista, establint mecanismes per a la seva detecció, prevenció i resposta. La implementació d'aquesta llei va impulsar la creació de recursos específics, com serveis d'atenció psicològica i legal, així com refugis per a dones que fugien de situacions de violència. A més, va fomentar la coordinació entre diferents administracions i organitzacions no governamentals, creant una xarxa de suport al territori català.

Ambdues lleis van contribuir a la visibilització de la violència masclista com una qüestió de salut pública i de drets humans. A través de cam-

⁴ Intervenció de Clàudia Vinyals al programa de Tarragona Ràdio.

⁵ Ley orgánica 1/2004, medidas de protección integral contra la violencia de género.

⁶ Llei 5/2008, el dret de les dones ha erradicar la violència masclista

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

panyes de sensibilització i formació, es va fomentar un canvi cultural que va permetre que la societat catalana comencés a parlar obertament sobre aquesta qüestió, donant visibilitat a una problemàtica que havia estat històricament silenciada.

D'aquesta manera, a la vegueria de Ponent, Comarques de Girona i Camp de Tarragona, **es consoliden durant aquests anys els SIAD (Serveis d'Informació i Atenció a les Dones)**, que formen part de les polítiques públiques d'igualtat a Catalunya. Ofereixen suport jurídic, psicològic i social gratuït a les dones, i també promouen activitats formatives i de sensibilització sobre els drets de les dones. A la vegueria de Barcelona els SIAD s'han anat desenvolupant amb **una xarxa de serveis més ampla que inclou Centres d'Atenció i Informació a les Dones (CAID)**, complementant els serveis municipals amb l'atenció especialitzada a cada districte.

Continuant amb la tendència general d'aquests anys, l'Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears impulsa la creació de l'Intergrup dels Drets Sexuals i Reproductius al

Parlament de Catalunya l'any 2009, per tal de dur a terme la incidència i transformació política en favor dels drets sexuals i reproductius, aconseguint, en moltes ocasions, posar a l'agenda política temàtiques sobre DSiR i reivindicar, la creació de polítiques públiques específiques en l'àmbit DSiR.

L'Intergrup va facilitar una plataforma de diàleg nacional i internacional entre activistes, professionals de la salut i representants polítics, possibilitant així una incidència política directa. Això va permetre que moltes de les reivindicacions de l'activisme feminista i els drets sexuals trobessin una via d'acció legislativa, contribuint a l'aprovació de normativa que millorés l'accés als serveis de salut sexual i reproductiva, i facilitant que aquests drets fossin reconeguts i garantits per les institucions públiques.

Aquest procés ha estat clau pel reconeixement social i per consolidar l'accés universal a aquests drets i assegurar-ne la protecció i el desenvolupament a llarg termini, promovent la creació d'iniciatives i serveis específics en salut sexual

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

i reproductiva i fent avançar l'agenda política en relació als drets sexuals i reproductius. El lideratge de L'Associació en aquest Intergrup ha estat un catalitzador per l'avanç de la igualtat de gènere i la garantia de drets fonamentals per a les dones a Catalunya.

En resum, la primera dècada dels 2000 a Catalunya van estar marcats per una activitat feminista intensa en la defensa dels drets sexuals i reproductius i l'assoliment de fites importants en la igualtat dels drets del col·lectiu LGTBIQ+ i contra les violències masclistes. Tot i les ofensives dels sectors més conservadors, el moviment feminista d'arreu del territori català va demostrar una gran capacitat de mobilització i influència en les polítiques públiques, aconseguint progressivament transformar la societat catalana i avançar en la protecció dels drets fonamentals de les dones.



ELABORAT PER L'ASSOCIACIÓ DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS EN EL MARC DEL PROJECTE
GENEALOGIA FEMINISTA DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS.

Recerca i elaboració **Laia Moreno Fernández** / Gràfica i il·lustracions **Mercè M. Tarrés** / Coordinació **Sílvia Aldavert**

L'Associació

✉ contacte@lassociacio.org

☎ 933 055 322

🌐 <https://lassociacio.org/>

📱 @lassociacio 📺 @lassociaciotsr



AMB EL SUPORT DE

